

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı

Editörler

Ramazan SEVER

Erol KOÇOĞLU

Yazarlar

Ramazan SEVER

Hilmi DEMİRKAYA

Erol KOÇOĞLU

Ömer Faruk SÖNMEZ

Cemal AKÜZÜM

Döndü ÖZDEMİR ÖZDEN

Erkan YEŞİLTAŞ

Hakan KOÇ

İhsan ÜNLÜ

Tekin ÇELİKKAYA

Çetin TAN

Hakan ÖRTEN

Feride ERSOY

Yılmaz KESKİN

Yunus Emre AVCI

Faruk ASMA

Özcan EKİCİ

Editörler: Ramazan SEVER, Erol KOÇOĞLU

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı

ISBN 978-605-364-605-1

Kitapta içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2013, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Ekim 2013, Ankara

Yayın-Proje Yönetmeni: Selcan Arslan
Dizgi-Grafik Tasarım: Cemal İnceoğlu
Kapak Tasarımı: Gürsel AVCI
Baskı: Tarcan Matbaacılık Yayın Sanayi
Zübeyde Hanım Mahallesi Samyeli Sokak No: 15
İSKİTLER/ANKARA
(0312-384 34 35)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 25744

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
E-ileti: pegem@pegem.net

ÖN SÖZ

Eğitim Fakültelerinin 1998 yılında yeniden yapılanması sonucunda birçok eğitim fakültesinde Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü açılmıştır. Bu bölümün amacı, hızla gelişen bilgi teknolojilerinin okullarda kullanılmasını ve öğretimin en etkili biçimde yapılması için gerekli olan materyallerin geliştirilmesini hedefleyen dersler aracılığıyla öğrencilerin bilgisayar, internet, çoklu ortam, televizyon, video, projektör makineleri gibi çeşitli teknolojileri tanımaları ve öğretimde kullanmaları amaçlanmıştır. Böylece 2000’li yılların bilgisayar öğretmenleri, teknolojiyi tanıyan ve öğretimde en etkili şekilde kullanabilen nitelikte yetiştirilmiş olacaktır.

YÖK, Dünya Bankası ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Eğitim Fakülteleri ve Öğretmen yetiştirme Sistemi’nin yeniden düzenlenmesi projesi kapsamında, öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme çalışmalarına daha çok önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Böylece Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı; 2000 yılından itibaren Eğitim Fakültelerindeki bütün programlara zorunlu ders olarak konulmuştur. Başlangıçta sadece eğitim-öğretim sürecinde kullanılan araçların tanıtımı ve öğretim etkilerinin işlendiği ders, bugün artık alternatif öğretim araçlarının tasarlandığı ve uygulandığı ders haline almıştır. Eğitim Teknolojilerinde yaşanan bu gelişmeler, eğitimde öğrenme sürecinin ve amacın yeniden yapılandırılmasını da zorunlu kılmıştır. Kuşkusuz Eğitim Teknolojileri, öğretimin daha anlamlı ve etkili hale getirilmesine dönük, önemli olanak ve avantajlar sağlamaktadır.

Gelişen ve değişen dünyada, öğretmenlerin, öğrenme ortamını etkili kılmak ve XXI. yüzyılın bireylerini yetiştirmek için gösterdikleri çabada, eğitim ve öğretim teknolojilerinin önemi büyüktür. Öğrenme sürecinde anlatılan konunun somutlaştırılmasında, öğrenci tarafından anlamlı olarak algılanmasında, öğrencinin konu ile ilgili etkili olarak iletişim kurmasında, öğrencinin derse karşı motivasyonunun artmasında eğitim teknolojileri, önemli roller üstlenmektedir. Diğer taraftan öğrenme-öğretme araçlarının eğitimde etkili bir biçimde kullanılabilmesi ise aday öğretmenlerin söz konusu araçları tanımaları, özelliklerini ve kullanım alanlarını bilmeleriyle olur. Bu çerçevede eldeki eser, öğrenme-öğretme sürecinde hem öğretmenin hem de öğrencinin ihtiyaç duyduğu alternatif eğitim teknolojilerini tanıtmak, nasıl kullanılacağını açıklamayı temele alarak; sosyal alanlarla ilgili programların öğretime katkı sağlayacaktır.

On iki bölümden oluşan kitabın birinci bölümde, Eğitim ve Teknoloji ile ilgili Temel Kavramlara; ikinci bölümünde, Teknoloji Kavramının Tarihçesi ve Eğitimde Kullanımına; üçüncü bölümde, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç-Gereç ve

Materyal Kullanımının Önemine; dördüncü bölümde, Sosyal Bilgiler Dersinde Materyal Hazırlamanın Temellerine; beşinci bölümde, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ders Kitabına; altıncı bölümde, Sosyal Bilgiler Öğretiminde İnteraktif Ortam ve Bilgisayar Kullanımına; yedinci bölümde; Sosyal Bilgiler Öğretiminde Film ve Fotoğraf Kullanımına; sekizinci bölümde, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Akıllı Tahta Kullanımına; dokuzuncu bölümde, Sosyal bilgiler öğretiminde harita, grafik ve tablo kullanımına; onuncu bölümde, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Medya ve İletişime Dayalı Materyal Kullanımına; on birinci bölümde, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımına; on ikinci bölümünde, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünler Dayalı Materyal Kullanımına yer verilmiştir.

Kitabın hazırlanmasına ve düzenlemesine katkı sağlayan yazar arkadaşların tamamına en içten dileklerimizi sunarız. Bu kitabın, öğretmenlere ve öğretmen adaylarına yararlı olması temennisiyle.

Ramazan SEVER

Erol KOÇOĞLU

Ekim 2013

BÖLÜMLER VE YAZARLAR

1.Bölüm

Eğitim ve Teknoloji İle İlgili Temel Kavramlar

Yrd. Doç. Dr. Cemal AKÜZÜM

2.Bölüm

Teknoloji Kavramının Tarihçesi ve Eğitimde Kullanımı

Arş. Gör. Feride ERSOY

3.Bölüm

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç-Gereç ve Materyal Kullanımının Önemi

Yrd. Doç. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

4. Bölüm

Sosyal Bilgiler Dersinde Materyal Hazırlamanın Temelleri

Arş. Gör. Hakan ÖRTEN- Arş. Gör. Yılmaz KESKİN- Arş. Gör. Özcan EKİCİ

5.Bölüm

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ders Kitabı

Doç. Dr. Hilmi DEMİRKAYA

6. Bölüm

Sosyal Bilgiler Öğretiminde İnteraktif Ortam ve Bilgisayar Kullanımı

Yrd. Doç. Dr. Erkan YEŞİLTAŞ

7. Bölüm

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Film ve Fotoğraf Kullanımı

Yrd. Doç. Dr. Döndü ÖZDEMİR ÖZDEN

8. Bölüm

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Akıllı Tahta Kullanımı

Yrd. Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU

9. Bölüm

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita, Grafik ve Tablo Kullanımı

Yrd. Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ- Yrd. Doç. Dr. Hakan KOÇ

10. Bölüm

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Medya ve İletişime Dayalı Materyal Kullanımı

Yrd. Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ - Yrd. Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU

11. Bölüm

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı

Prof. Dr. Ramazan SEVER- Yrd. Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU- Yrd. Doç. Dr. Çetin TAN

12. Bölüm

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünler Dayalı Materyal Kullanımı

Arş. Gör. Yunus Emre AVCI - Arş. Gör. Faruk ASMA

İÇİNDEKİLER

1.BÖLÜM

Eğitim ve Teknoloji ile ilgili Temel Kavramlar

Özet	1
Giriş.....	1
1. Eğitim.....	2
Formal ve İnfomal Eğitim	4
2. Öğretme.....	5
3. Öğretim.....	6
4. Öğrenme.....	7
5. Teknoloji.....	10
6. Eğitim Teknolojisi	12
7. Öğretim Teknolojisi	13
8. Öğretim Materyali.....	14
9. Öğretim Tasarımı	15
Kaynakça.....	16

2.BÖLÜM

Teknoloji Kavramının Tarihçesi ve Eğitimde Kullanımı

Özet	21
Giriş.....	22
Teknolojinin Gelişimi	23
Teknolojinin Tanımı	23
Teknolojinin Tarihi Gelişimi	23
Eğitim Teknolojisi	27
Eğitim Teknolojisinin Tanımı.....	27
Eğitim Teknolojisinin Tarihi Gelişimi ve Kapsamı	27
Eğitimde Teknoloji Kullanımı.....	30
Eğitim Teknolojisinin Eğitimdeki Önemi.....	30
Eğitim Teknolojisinin Türk Eğitim Sistemindeki Yeri.....	31
Sosyal Bilgiler Eğitiminde Eğitim Teknolojisi	33
Kaynakça.....	36

3.BÖLÜM

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç-Gereç ve Materyal Kullanımının Önemi

Özet	39
Giriş.....	40
Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi.....	40
Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Araç-Gereç ve Materyalleri Kullanımının Önemi.....	41
Sosyal Bilgiler Dersinin Öğreniminde Öğretim Araç-Gereç ve Materyalleri Kullanımının Önemi	42
Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Öğretim Araç-Gereç ve Materyalleri Kullanımının Önemi	45
Öğretim Araç-Gereç ve Materyalleri Kullanımının Öğretime Sağladığı Faydalar	47
Öğretim Araç-Gereç ve Materyalleri Kullanımının Öğrenci Açısından Yararları	48
Öğretim Araç-Gereç ve Materyalleri Kullanımının Dersin İşlenişi Açısından Yararları	49
Öğretim Araç-Gereç ve Materyalleri Kullanımının Öğretmen Açısından Yararları	50
Genel olarak Öğretim Araç-Gereç ve Materyalleri Kullanımının Yararları.....	51
Öğretmenlerin Öğretim Araç-Gereç ve Materyallerinden Yeterince Yararlan(a)mama Sebepleri.....	53
Öğretim Araç-Gereç ve Materyallerinin Kullanımında Dikkat Edilmesi Gerek Durumlar.....	54
Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Öğretim Araç-Gereç ve Materyalleri	56
Programın Genel Amaçlarında Öğretim Araç-Gereç ve Materyalleri	56
Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Uygulanması İle İlgili Açıklamalarda Öğretim Araç-Gereç ve Materyalleri.....	56
Programında Yer Alan Becerilerin Kazandırılmasında Öğretim Araç-Gereç ve Materyalleri.....	60
Kaynakça.....	64

4. BÖLÜM

Sosyal Bilgiler Dersinde Materyal Hazırlamanın Temelleri

Özet	69
Giriş.....	70
Öğretim Materyali Hazırlamada Dikkat Edilecek Hususlar	71
Öğretim Materyali Hazırlama İlkeleri.....	75
Görsel Materyal Tasarımı Öğeleri	77
Görsel Materyal Tasarımı İlkeleri.....	81
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Öğretim Materyalleri	83
1. Görsel Araç-Gereçler ve Materyaller.....	84
2. İşitsel Araç-Gereçler	85
3. Görsel-İşitsel Araç-Gereçler	86
4. Teknoloji Destekli Araçlar	86
Kaynakça.....	87

5.BÖLÜM

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ders Kitabı

Özet	89
Giriş.....	90
Ders Kitabı.....	90
Türkiye’de Sosyal Bilgiler Ders Kitapları	92
Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Kullanımı.....	94
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Kitabı Kullanma Alışkanlıkları.....	94
Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Seçim Kriterleri.....	95
Ders Kitaplarının Hazırlanması	96
Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Nitelikleri	101
Kaynakça.....	103

6. BÖLÜM

Sosyal Bilgiler Öğretiminde İnteraktif Ortam ve Bilgisayar Kullanımı

Özet	105
Giriş	106
Temel Kavramlar	106
Bilgisayar Nedir?	106
İnternet Nedir?	108
WWW (World Wide Web) Nedir?	109
Web 1.0, Web 2.0 ve Web 3.0 Nedir?	110
Öğretimde Bilgisayar Kullanımı	110
Bilgisayar Denetimli Öğretim	111
Bilgisayara Dayalı Öğretim	111
Bilgisayar Destekli Öğretim	112
Bilgisayar Destekli Öğretimde Yazılım Türleri	112
Öğretim Amaçlı Yazılımlar	112
Eğitsel Oyun Yazılımları	114
Birebir Öğretim Yazılımları	114
Benzetim (Simülasyon) Yazılımları	115
Öğretimi Zenginleştirici ve Destekleyici Yazılımlar	116
Bir Etkinlik Geliştirme Örneği: İnteraktif Bulmaca Hazırlama	124
Sonuç	129
Kaynakça	130

7. BÖLÜM

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Film ve Fotoğraf Kullanımı

Özet	133
Giriş	134
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Film Kullanımı	136
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Film Kullanımının Yeri ve Önemi	137
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Film Kullanımına İlişkin Sınırlılıklar	141
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılabilecek Filmler	143
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Etkili Film Kullanımı	145
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı	150
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Fotoğraf Kullanımının Yeri ve Önemi	150
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Fotoğraf Kullanımına İlişkin Sınırlılıklar	154
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Etkili Fotoğraf Kullanımı	155
Sonuç	162
Kaynakça	163

8. BÖLÜM***Sosyal Bilgiler Öğretiminde Akıllı Tahta Kullanımı***

Özet	169
Giriş.....	170
Akıllı Tahta.....	171
Akıllı Tahta Öğeleri.....	173
Akıllı Tahta Sistemleri	174
Akıllı Tahtada Tablet Kullanımı	176
Akıllı Tahtada Doküman Kamerası Kullanımı.....	176
Fatih Projesi.....	177
Sosyal Bilgiler Dersinde Akıllı Tahta Kullanımı	178
Sonuç.....	182
Kaynakça.....	183

9. BÖLÜM***Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita, Grafik ve Tablo Kullanımı***

Giriş	187
Temel Kavramlar	188
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita Kullanımı	188
Harita Okumanın Aşamaları:	189
Etkinlik Örnekleri	190
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Grafik Kullanımı	191
Grafik Okumanın Aşamaları	193
Grafik Çeşitleri:	194
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tablo Kullanımı.....	197
Tablo Okumanın Aşamaları.....	197
Etkinlik Örnekleri	198
Sosyal Bilgiler Programında Harita, Grafik, Tablo Okuma İle İlgili Kazanımlar ve Etkinlik Örnekleri	199
Sonuç.....	204
Kaynakça	205

10. BÖLÜM

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Medya ve İletişime Dayalı Materyal Kullanımı

Özet	209
Giriş.....	210
Eğitim ve Medya	210
Medya Okuryazarlığı Kavramı.....	212
Medya Okuryazarlığının İlkeleri.....	213
Medya Okuryazarlığı Öğretimi	215
Türkiye’de Medya Okuryazarlığını Gelişimi	216
Sosyal Bilgiler ve Medya Okuryazarlığı.....	220
Sosyal Bilgiler Dersinde İletişime Dayalı Materyaller ve Kullanımı	221
Televizyon	221
İnternet.....	222
İletişim Aracı Olarak İnternet.....	224
Araştırma Aracı Olarak İnternet	224
Gazete.....	225
Radyo.....	227
Sonuç.....	229
Kaynakça.....	230

11. BÖLÜM**Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı**

Özet	233
Giriş.....	234
Karikatür ve Tarihçesi	234
Karikatürün Tarihçesi	237
Karikatürün Dünyadaki Gelişimi	237
Karikatürün Türkiye'deki Gelişimi.....	238
1. Başlangıç Dönemi	239
2. Klasik Karikatür Dönemi.....	240
3. Çağdaş Karikatür Dönemi	241
4. Yeni Karikatür Dönemi	242
Karikatür ve Eğitim	243
Ön Bilgileri Hatırlatıcı Karikatürler	245
Dikkat ve Güdülemeyi Arttırıcı Karikatürler	245
Kavram Karikatürleri.....	246
Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Karikatür	247
Vatandaşlık Konuları ve Politik Karikatürler.....	248
Güncel Konular ve Güncel Karikatürler	249
Tarih Konuları ve Tarihi Karikatürler.....	249
Coğrafya Konuları ve Kavram Karikatürleri	250
Sonuç.....	252
Kaynakça.....	253

12. BÖLÜM

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlere Dayalı Materyal Kullanımı

Özet	257
Giriş.....	258
Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgilerin Sosyal Bilimler İçindeki Yeri.....	260
Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Materyal Kullanımı.....	261
Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	262
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Materyal Kullanımı.....	262
Basılı Eğitim Araçları.....	265
İki Boyutlu Materyaller	265
Elektronik Materyaller.....	267
Üç Boyutlu ve Görsel Materyaller.....	267
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlere Dayalı Materyal Kullanımı	268
Sonuç.....	276
Kaynakça.....	277

1. BÖLÜM

EĞİTİM VE TEKNOLOJİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Yrd. Doç. Dr. Cemal AKÜZÜM¹

Özet

Eğitim teknolojisi yeni bir çalışma alanı olsa da köklü teorik ve kavramsal temelleri vardır. Birçok insan, teknolojinin bilgisayarlar ve diğer elektronik araçların ortaya çıkması ile kullanıldığını düşünse de teknoloji çok eski bir kavram olup eğitimde kullanılması ile eğitim teknolojisi kavramı ortaya çıkmıştır. Teknoloji kelimesi eğitim dahil olmak üzere tüm insan aktiviteleriyle ilişkilidir. Eğitim teknolojileri, bireyin birden fazla duyusunun öğrenme ortamına katılmasını sağlayıp bireyin anlamlı öğrenmesine olanak sağlar. Bu bölümde eğitim ve teknoloji ile ilgili olan, eğitim teknolojisi, öğretim teknolojisi, öğretim, öğrenme, öğretim materyali, öğretim tasarımı gibi kavramlar açıklanmıştır.

GİRİŞ

Eğitim ve eğitim faaliyetlerinin yürütülmesinde bilinmesi ve uyulması gereken bazı temel kavramlar vardır. Bu kavramlar eğitim ve öğretimin zeminini oluşturur. İyi bir eğitim ve öğretimin oluşması için de, temel kavramların bir sıra dâhilinde ele alınıp, aşama aşama yürütülmesi gerekir. Eğer temel kavramlar, yerli yerine oturtulmazsa veya bazı kavramlar gözardı edilirse eğitim ve öğretim amacına ulaşmaz. Bu bölümde, eğitim, öğretme, öğretim, öğrenme, teknoloji, eğitim teknolojisi, öğretim teknolojisi, öğretim materyali ve öğretim tasarımı kavramları ele alınıp incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken bu kavramların eğitim ile ilişkisi literatür taraması yapılarak açıklanmıştır. Bu bölümde ele alınan kavramlar kitabın diğer bölümlerinde geçen konulara temel oluşturmaktadır.

1 Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Öğretim Üyesi

1. Eğitim

Küreselleşme ve bilgi toplumunun dinamik ve halen devam eden oluşumlar olduğu dikkate alındığında eğitim, eğitimli insan, öğrenme, öğretme, teknoloji ve iletişim gibi kavramların yeniden tartışılması gerekmektedir (Balay, 2004, s.67). Eğitim, toplumun ve başka insanların etkisiyle bir insanın kendi davranışlarında değişimler oluşturması sürecidir. Böyle bir oluşum, yaşam boyu devam eder (Büyüköztürk, Muşta, Yılmaz ve Pilten, 1997, s.1). 1940'lerden bu yana dilimize yerleşen eğitim kavramı, maarif, tedrisat, talim ve terbiye gibi sözcüklere karşılık gelecek şekilde kullanılmaktadır (Başaran, 1984, s.14).

Günümüzde eğitim terimi yazı dili ve günlük ifadelerde farklı biçimlerde anlaşılmakta ve çok farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Farklı eğitim kitaplarında farklı eğitim tanımlarına rastlamak mümkündür. Sönmez, bunun nedenini eğitimin her felsefi sisteme ve psikolojik yaklaşıma göre değişik şekillerde tanımlanmasında görür (Sönmez, 2003, s.2).

Eğitimin farklı biçimlerde tanımlanmasının nedenlerini birkaç maddede toplamak mümkündür: 1) Eğitimin soyut bir kavram olması, 2) Kapsamı geniş olan bir kavram olması, 3) Statik değil dinamik bir yapısının olması, 4) Dayandığı teorik temellerin farklı olması ve 5) Tanım yaparken amaçlardan hareket edilmesidir (Kızıloluk, 2002, s.5).

Eğitim, John Dewey'e gelinceye kadar farklı eğitim felsefecilerinin görüşleri istikametinde açıklanmıştır. Bu görüş sahipleri, kendi felsefi görüşlerine göre eğitimi değişik şekilde tarif etmişlerdir. İlk defa Dewey, eğitim sürecinin içinde ne olup bittiğini düşünmüş ve "eğitimi, yaşantıların yeniden düzene sokulması ya da davranışların yenilenmesi" olarak görmüştür. Dewey'den sonra gelenler, onun 1920'lerde ortaya koyduğu eğitimle ilgili görüşlerinin daha anlaşılır tanımlarını yapmaya çalışmışlardır (Büyüköztürk, Muşta, Yılmaz ve Pilten, 1997, s.2). Bunlardan birkaçı şöyledir:

Tyler'e (2010: 5-6) göre eğitim, bireylerin davranış örüntülerini değiştirme sürecidir. Durkheim'e göre eğitim, belirli değerler ve belirli entelektüel beceriler kazandırarak genç kuşağın metodlu bir biçimde toplumsallaştırılmasıdır. Kant eğitimi, insanın doğasında bulunan gizil güçlerinin ve yeteneklerinin geliştirilmesi süreci olarak görür (Kızıloluk, 2002, s.6). Fidan (1986: 6) ise, insanları belli amaçlara göre yetiştirme süreci olarak ele almıştır. Yıldırım (1983), insan davranışlarında bilgi, beceri, anlayış, ilgi, tavır, karakter ve önemli sayılan kişilik nitelikleri yönünden belli değişimler sağlamak amacıyla yürütülen düzenli bir etkileşim olarak eğitimi tanımlarken, Sönmez (2005: 35-37), çevre ayarlaması yoluyla kişinin davranışlarını istedik yönde değiştirme ve değerlendirme süreci olarak tanımlamaktadır.

Eğitime ilişkin tanımları, içerdikleri anlam açısından iki kategoride toplamak mümkündür. Birey üzerinde odaklanan tanımlar bakımından eğitim bir davranış değiştirme süreci iken, toplum yaşamı üzerine odaklanan tanımlar bakımından ise, eğitimin topluma bir uyum süreci olduğu söylenebilir.

Eğitimin çok sayıda tanımının yapılmasına karşın, bu tanımlarda geçen, eğitimin bir süreç olarak görülmesi, bireyin davranış ve bilgi açısından yeterli sayılabilecek bir düzeye getirilmesi gerektiği ve bireydeki hal değişiminin mutlak süratle bir değişimi (öğrenme açısından) gerektirdiği ortak noktalarından hareketle daha geniş kapsamlı bir tanım yapmak mümkündür. Nitekim Ertürk, bu tariflerin ortak yönlerini bularak felsefi görüş ve anlayışlara ters olmayacak şekilde bir eğitim tanımı yapmıştır. Ertürk'e (1984: 12) göre eğitim, bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde (eğitim amaçlarına uygun) değişmeler meydana getirme sürecidir.

Tanımdan da anlaşıldığı gibi, eğitim bir davranış değiştirme sürecidir. Geniş anlamda davranış, insanın gözlenebilir, ölçülebilir, yinelenebilir ve anlatılabilir bilinçli etkinliklerini ifade eder (Başaran, 2008, s.16). İnsan davranışlarını bilinçli ve bilinçsiz olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. İnsanın ilgili davranışı gerçekleştirme sürecinin farkında olduğu, tümüyle bilinçli olarak kontrol ettiği ve kendi iradesiyle eyleme dönüştürdüğü tepkilere bilinçli davranış denir. Bireyin bilinçli olarak kontrol etmediği, farkında olmadan, otomatik olarak yaptığı ve yaptığını hatırlamadığı tepkilere ise bilinçsiz davranış denir (Atlı, 2013). Eğitim yoluyla değiştirilmesi söz konusu olan davranışlar bilinçli davranışlardır. Ayrıca söz konusu davranışların, davranışın tanımında da belirtildiği gibi, gözlenebilir ve ölçülebilir nitelikte olması gerekir.

Eğitim nasıl tanımlanırsa tanımlansın, temelinde şu özelliklerin bulunduğu söylenebilir (Yücel, 2004, s.9):

1. Nesne olarak insanın alınması,
2. Bireyin mevcut durumunun yetersiz kabul edilmesi,
3. Bireyin istendik yönde değiştirilmesi,
4. Eğitim için uygun ortamın ayarlanması,
5. Bireyin istendik davranışları kazanıp kazanmadığının değerlendirilmesi gerekir.

Eğitim, en geniş anlamıyla bireyde kendi yaşantıları yoluyla davranış değişikliği meydana getirme sürecidir (Erdem, 1998, s.139). Genelde eğitimle hedeflenen, bireyin kişiliğinin ve mesleki becerilerinin geliştirilmesi, topluma uyumunun sağlanması, toplumun moral değerlerinin yükseltilmesi, yaşam niteliğinin

artırılması, kalkınmaya ve demokrasiye uyumunun sağlanmasıdır (Adem, 2008, s.3). Günümüzde okullar, bu uyum sürecinin en önemli kısmını oluştursa da eğitim yalnızca okullarda yapılmaz. Günlük hayattaki eğitim-okul bitişikliği eğitim denince “okul”u anımsatır. Bu anlamda eğitim ailede başlar, sokakta, iş yerinde ve okulda devam eder. Dolayısıyla eğitim, toplumdaki “kültürleme” sürecinin bir parçasıdır. Kültürleme, insanoğlunun çocuk veya ergin olarak kendi kültüründe etkinlik kazanması ve eğitim süreci sırasında karşılaştığı bilinçli ve bilinç-dışı şartlandırmalar olarak tanımlanır. Kültürleme, eğitim kavramından daha geniş kapsamlıdır. Çünkü eğitim, kültürlemenin bilinçli, amaçlı veya istendik şartlanmalarını içermektedir. Oysa, kültürleme, tanım gereği, bilinçsiz, yaygın, kendiliğinden, rastgele, bireysel öğretileri ve şartlanmaları da kapsar (Güvenç, 1996, s.125). Eğitimciler, kültürlemenin kasıtlı olarak yapılan kısmını “formal eğitim”, kendiliğinden oluşan öğrenmeleri kapsayan kısmını ise “informal eğitim” olarak nitelendirmektedirler (Fidan ve Erden, 1998, s.12).

Formal ve İnfomal Eğitim

Formal eğitim, amaçlı bir eğitim olup, ilkeleri ve çerçevesi önceden belirlenmiş bir program dahilinde planlı olarak yapılır ve öğretim yoluyla gerçekleştirilir. Bu süreç, öğretmenler tarafından planlanır, uygulanır ve izlenir. Eğitim, başlangıcından bitişine kadar özel bir çevre içinde kontrollü olarak yürütülür, sürecin belli aşamalarında ve sonunda değerlendirme işlemine yer verilir. Okullardaki eğitim formaldır (Fidan ve Erden, 1998, s.13).

Okul dışında çeşitli alanlarda bireyleri bir mesleğe hazırlamak, mesleki gelişimlerini sağlamak ve yenilikleri öğretmek amacıyla yapılan öğretim etkinlikleri ile halk eğitim merkezleri bünyesinde açılan kurslar birer formal eğitim örneğidir. Okuldaki eğitimden farkı, kısa süreli olması, öğrencilerin yaşlara göre gruplandırılmaması, ihtiyaç duyulan ve belli alanlarda yapılmasıdır. Eğitim sistemimizde formal eğitim, örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki biçimde yapılandırılmıştır.

Örgün eğitim, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir. Örgün eğitim basamakları; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimden oluşmaktadır. Yaygın eğitim ise, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş, herhangi bir kademesinde bulunan ya da bu kademelerin birinden ayrılmış olan bireylere ilgi ve ihtiyaç duydukları alanda örgün eğitim yanında ya da dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsamaktadır. Bu çerçevede yaygın eğitim, temelde bireylere veya gruplara bir meslek kazandırmaya yönelik eğitsel faaliyetleri içine almaktadır. Yetişkinlere okuma-yazma öğretmek, temel bilgiler vermek, beslenme, sağlıklı yaşam ile ilgili kurslar düzenlemek bu faaliyetlerden birkaçıdır.